To What Does *Havdala* Relate?

Q This is more of a philosophical than halachic question: Is *Havdala* a *mitzva* of Shabbat or a *mitzva* of *chol*?

1. רמב"ם הלכות שבת פרק כט הל' א
מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" – כלומר, זכרהו זכירת שבח וקידוש. וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו. בכניסתו, בקידוש היום; וביציאתו, בהבדלה.

2. גמרא, שבועות דף יח עמ' ב
אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המבדיל על היין במוצאי שבתות, הויין לו בנים זכרים, דכתיב: "להבדיל בין הקדש ובין החול", וכתיב התם: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור", וסמיך ליה: "אשה כי תזריע".

3. גמרא, ברכות דף כ עמ' ב
אמר רב אדא בר אהבה: נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה. אמאי, מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות? – אמר אביי: מדרבנן. אמר ליה רבא: והא דבר תורה קאמרת! ועוד, כל מצות עשה נחייבינהו מדרבנן? – אלא אמר רבא: אמר קרא "זכור" ו"שמור" – כל שישנו בשמירה, ישנו בזכירה; והני נשי, הואיל ואיתנהו בשמירה – איתנהו בזכירה.

4. מגיד משנה הלכות שבת פרק כט הל' א
מצות עשה מן התורה וכו'. מדברי רבינו נראה ... שההבדלה ג"כ דבר תורה והכל בכלל "זכור". וראיתי המפרשים ז"ל חלוקים בזה: יש סוברים כדברי רבינו, ואף על גב דבגמרא פרק ערבי פסחים (דף ק"ו): אין שם אלא זכרהו על היין בכניסתו, אין לי אלא בלילה וכו', מכל מקום ילפינן ליה מדכתיב, "ולהבדיל" ... ולשון מכילתא: "זכור את יום השבת"– קדשהו בברכה, ובביאור אמר: זכרהו על היין. ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו. ויש אומרים שההבדלה אינה אלא מדברי סופרים, אבל הקידוש הוא דבר תורה. ודע שלדברי הכל אחד אנשים ואחד נשים חייבין הם בקידוש היום ומימרא ... והבדלה נמי, אם היא דבר תורה, נפקא לן חיובא דנשים מהתם, ואם היא מדבריהם, דומיא דקידוש תקנוה

5. אורחות חיים חלק א הלכות הבדלה אות יח
כתב הר"ש ז"ל: נשים אין מבדילות לעצמן, דאין הבדלה תלויה בשמירת שבת, אלא רבנן אסמכוה אקרא

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' רצט סע' י
אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל, ואם הבדיל בתפלה מותר אף על פי שעדיין לא הבדיל על הכוס.

משנה ברורה שם ס"ק לג
קודם שיבדיל – היינו אפילו משתחשך כיון שלא הבדיל עדיין, חל במקצת קדושת שבת עליו, ואסרו חז"ל במלאכה:

7. שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סי' לד
לעומת זאת נזכר בשו"ע שתי דיעות באיזה מלאכות שאסור לפני כן, הדעה הראשונה סוברת דאסור בכל המלאכות, והרמ"א מביא דעה שניה שסוברת דכל זה במלאכה גמורה, כגון כותב ואורג, אבל הדלקת הנר בעלמא או הוצאה מרשות לרשות אין צריך לזה (לומר לפני כן המבדיל). ומסיים הרמ"א דעל סמך דעה ב' זאת נתפשט המנהג להקל שמדליקים נרות מיד שאמר הקהל ברכו, אך, אבל העיקר כסברא ראשונה ...
(ב) והנה לכאורה ניתן לומר דב' הדיעות מחולקים ביסוד איסור המלאכה אם הוא כהמשך מכח איסור שבת או מפני חובת ההבדלה, דהדיעה הראשונה סוברת שנמשך עוד מכח איסור שבת ולכן אסור עדנה בכל המלאכות, אבל הדיעה השניה סוברת שמכח איסור שבת אין כבר איסור, דפג האיסור מאליו עם צאת השבת, והאיסור הוא רק מטעם חובת הבדלה שעליו, ולכן לא אסרו בזה כי אם מלאכת אומן ככותב ואורג

8. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ו סי' מט
... והבדלה שיכול להבדיל מבעוד יום הוא משום דעיקר מצות הבדלה אינו דוקא בלילה, אלא שהמצוה דזכור את יום השבת בדברים הוא בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט